

İSTANBUL OTİZM BAKIM, REHABİLİTASYON VE AİLE DANIŞMA MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ TAKİP ZİYARETİ RAPORU

Rapor No:
2024/38

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu'nun 18/7/2024 tarihli ve 2024/686 sayılı kararıyla oy birliği ile kabul edilmiştir.

KISALTMALAR.....	iii
I. GİRİŞ.....	1
II. GENEL BİLGİLER.....	2
A. Merkez Hakkında Genel Bilgiler.....	2
B. Merkez Personeli	2
C. Koruma Altına Alınan Kişiler.....	4
1. Gündüzlü Bakım	4
2. Umut Evleri.....	4
III. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER.....	5
A. Fiziksel Koşullar.....	5
1. Gündüzlü Bakım	5
2. Umut Evleri.....	5
B. İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi, Disiplin ve Şikâyet Mekanizmaları	6
1. Gündüzlü Bakım	6
2. Umut Evleri.....	7
C. Beslenme.....	7
1. Gündüzlü Bakım	7
2. Umut Evleri.....	8
D. Sağlık ve Bakım Hizmetleri.....	8
1. Gündüzlü Bakım	8
2. Umut Evleri.....	8
E. Eğitim, Faaliyetler ve Günlük Yaşam.....	9
1. Gündüzlü Bakım	9
2. Umut Evleri.....	9
F. Dış Dünyayla İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim.....	10
1. Gündüzlü Bakım	10
2. Umut Evleri.....	10
IV. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER.....	11
A. Değerlendirme	11
B. Önceki Ziyarete Verilen Tavsiyelerin Takibi Bağlamında Tespit ve Gözlemler	11
C. Tavsiyeler.....	14
1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler	14
2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Yönelik Tavsiye.....	15

KISALTMALAR

- CPT** : Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi
- OPCAT** : İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol
- TIHEK** : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
- UÖM** : Ulusal Önleme Mekanizması

I. GİRİŞ

1. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK); 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu ile insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmek üzere kurulmuştur.

2. Türkiye, 14/8/2005 tarihinde İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokolü (OPCAT) imzalamıştır. 2011 yılında onaylanarak yürürlüğe giren ve Türkiye açısından bağlayıcılık kazanan OPCAT'in 1'inci maddesine göre Protokolün amacı: *“bağımsız uluslararası ve ulusal organların, işkence ve diğer zalimane, gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezayı önlemek için, kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretlerde bulunacağı bir sistem kurmaktır.”*

3. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (ı) bendi uyarınca OPCAT hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması (UÖM) olarak görev yapmak Kurumun görevleri arasında yer almaktadır. Kanun'un 2'nci maddesinin 1'inci fıkrasının (k) bendine göre UÖM: *“İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde kişilerin özgürlüklerinden yoksun bırakıldığı yerlere düzenli ziyaretler yapmak üzere oluşturulan sistemi”* ifade etmektedir.

4. Engelsiz Yaşam, Bakım ve Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezleri; 27/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3'üncü maddesi uyarınca *“Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri; bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olan kişilerin, fonksiyon kayıplarını gidermek ve toplum içinde kendi kendilerine yeterli olmasını sağlayan beceriler kazandırmak veya bu becerileri kazanamayanlara devamlı bakmak üzere kurulan sosyal hizmet kuruluşlarıdır.”*

5. 6701 sayılı Kanun'un 9'uncu maddesinin 1'inci fıkrasının (j) bendinde, Kurumun özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin buldukları yerlere haberli veya habersiz düzenli ziyaretler gerçekleştirmek görevini haiz olduğu ifade edilmiştir. Bu bağlamda Bakım ve Rehabilitasyon Merkezlerine ziyaret gerçekleştirmek TİHEK'in görev ve yetki alanına girmektedir.

6. Anılan görevin icrası kapsamında, 2/11/2023 tarihinde İstanbul Otizm Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürlüğüne **habersiz takip** ziyareti gerçekleştirilmiştir. Ziyaret Heyetinde; İnsan Hakları ve Eşitlik Uzmanı ..., Sosyal Hizmet Uzmanı ..., Uzm. Psikolog ..., İstanbul 1 No.lu Barosu Avukatı ... ile Kurumumuzun talebi üzerine görevlendirilen Hekim ... yer almıştır.

7. Ziyarete ilk olarak Merkez müdür vekili ile bir araya gelinerek Merkez hakkında genel bilgiler alınmış, yapılan görüşmenin ardından Merkez ana binası ve umut evleri gezilmiş, iletişim kurabilen otizmli bireylerle görüşmeler gerçekleştirilmiş, kaldıkları odaların fiziksel koşulları incelenmiştir. Daha sonra, sağlık birimi, sosyal servis ve sosyal faaliyetlerin gerçekleştirildiği diğer ortak alanlar incelenmiştir. Ziyaret, ilk gözlem ve tespitlerin Merkez İdaresiyle paylaşılmasıyla sona ermiştir.

8. Bu rapor, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulunun 9/1/2023 tarihli ve 2023/03 sayılı kararı ve Başkanlık Makamınının 01/11/2023 tarihli ve 28641 sayılı oluruna istinaden 2/11/2023 tarihinde İstanbul Otizm Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürlüğüne¹ gerçekleştirilen takip ziyareti neticesinde edinilen tespit, gözlem ve şikâyetlerin ulusal ve uluslararası normlar bağlamında değerlendirilmesini ihtiva etmektedir.

II. GENEL BİLGİLER

A. Merkez Hakkında Genel Bilgiler

9. Merkez 18 yaş ve üzeri otizmli bireylere hizmet vermek üzere 2011 yılında faaliyetlerine başlamıştır.

10. Ana yerleşkesi Pendik'te olan Merkeze 2020 yılında gerçekleştirilen ziyaret esnasında yatılı hizmet alan otizm spektrum bozukluğu tanılı bireyler bulunmaktayken binanın engelli bakımına uygun olmaması sebebiyle sakinlerin başka kuruluşlara nakledildiği, bu çerçevede, yatılı hizmet alan otizmli erkeklerin Sakarya'da bulunan Hamit-Fatma Atay Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine, kadınların da Pendik Engelsiz Yaşam Bakım Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezine 2022 yılı Ocak ayında nakledildikleri öğrenilmiştir.

11. Merkez ana binasında gündüzlü bakım hizmeti verilmeye devam edildiği görülmüştür. Üsküdar ilçesinde Merkeze bağlı olarak faaliyet gösteren umut evlerinde² de yatılı hizmet verilmeye devam edildiği öğrenilmiştir.

B. Merkez Personeli

---

¹ Bundan sonra kısaca "Merkez" olarak ifade edilecektir.

² Engelli Bireylere Yönelik Umut Evleri Yönergesi'nin "Tanımlar" başlıklı 4'üncü maddesinin (e) bendi uyarınca; "Umut Evi: Her ilin sosyal, kültürel açıdan engellilerin kalması için uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde apartman dairesi veya müstakil binalarda 2 ile 6 arasında engelliye hizmet verilen, koordinasyon merkezine ve kuruluşlara bağlı mesken niteliğindeki yatılı ev tipi sosyal hizmet birimlerini" ifade etmektedir.

12. Merkezde görev yapan personelin ünvan ve sayıları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

UNVAN	PERSONEL SAYISI
Müdür	1
Psikolog	3
Sosyal Çalışmacı	2
Öğretmen	1
Hemşire	2
Büro Personeli	1
Teknisyen	2
Bakıcı Personeli	13
Temizlik Personeli	6
Hizmetli	1
Danışma Yönlendirme	2
Şoför	2
Yemek şirketi personeli	3
Kaloriferci	1
TOPLAM	40

13. Tabloda yer verilen personel haricinde, Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü tarafından 2'si el sanatları, 1'i spor ve 1'i de özel eğitim alanlarında hizmet veren 4 eğitmenin Merkezin gündüzlü bakım hizmeti veren bölümünde görevlendirildikleri bilgisi edinilmiştir.

14. Merkezde görevli bakıcı ve güvenlik personelinin 24 saat esasına göre çalıştığı belirtilmiştir.

15. Merkezde görevli personelin eğitiminin, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Eğitim Hizmetleri Birimi tarafından planlandığı, verilen eğitimlerin personelin ihtiyaçlarına göre önceliklendirildiği belirtilmiştir. Merkezde görevli personelin meslek içi eğitim kapsamında; engelli ve yaşlı hizmetleri genel bilgilendirme eğitimi, davranış şekillendirme uygulamalı davranış eğitimi, otizmli kişiler için birey merkezli planlama eğitimi, AFAD acil durum eğitimi, zorlayıcı davranışlar sergileyen zihinsel engellilerde olumlu davranış desteği eğitimi, bakım

kuruluşlarına yönelik düşme ve kazaların nedenleri ve önlenmesi eğitimi, çözüm odaklı terapi eğitimi, ilk yardım eğitimi, Göz Hareketleriyle Duyarsızlaştırma ve Yeniden İşleme (EMDR) 1. düzey eğitimi, ruhsal engelli bireyler için sosyal içerme projesi eğitimi ve birey merkezli planlama eğitimi aldıkları belirtilmiştir. Ayrıca personelin hassas gruplara yaklaşım konusunda yeterli donanım ve bilgiye sahip oldukları Merkez İdaresi tarafından ifade edilmiştir.

16. Merkezde görevli bakıcı personelin öfke kontrolü eğitimi aldığı, bu sayede acil durumlarda yapılan müdahalelerde profesyonel yaklaşım sergilediği, ayrıca engelli bireylerle etkili ve nazik bir iletişimin kurulması, empati kurma, engellilere yönelik özel ihtiyaçların anlaşılması ve gelişimleri konularında da düzenli eğitim aldıkları ifade edilmiştir.

17. Merkez İdaresi tarafından, gündüzlü hizmet biriminde yetişkin otizmlili bireylere sunulan rehabilitasyon hizmeti dışında, 18 yaş altı otizmlili bireylerin özel ihtiyaçlarına ve gelişimlerine odaklanacak şekilde eğitimlerin planlandığı ve personelin bu alandaki becerilerini geliştirerek bireylere daha etkin ve anlayışlı bir yaklaşımla destek olmalarının amaçlandığı belirtilmiştir.

18. Merkezde görev yapan tüm bakıcı personelin ilk yardım eğitimi aldığı, Merkez sağlık personelleri tarafından düzenli aralıklarla hatırlatma ve güncelleme eğitimleri verildiği, ilk yardım sertifikasına sahip personel bulunduğu ifade edilmiştir.

C. Koruma Altına Alınan Kişiler

1. Gündüzlü Bakım

19. Merkezden hizmet talebi günlük olarak değişebilmekte, talep doğrultusunda hizmet veren sınıf sayısına göre gündüzlü bakım kapasitesi değişkenlik göstermektedir. Ziyaret tarihinde 29'u 18 yaş üstü, 14'ü 18 yaş altı toplam 43 kişi gündüzlü bakım hizmeti almaktadır.

2. Umut Evleri

20. Merkeze bağlı 15 kişi kapasiteli umut evinde otizm spektrum bozukluk tanısına sahip 18 yaş üstü 11 erkek kalmaktadır.

21. Merkezde acil durumlar için valilik onayıyla geçici olarak kapasite artışı yapılabilmektedir. Acil Valilik Onayıyla kabulü yapılan engelli bireylerin, durumlarına uygun bir sosyal hizmet modeli belirlenerek bir kuruluşa yerleştirilmesi için 3 aylık bir süre öngörüldüğü belirtilmiştir.

22. Merkeze bağlı umut evinde kalan 11 otizmlili bireyin, vasileri tarafından yapılan başvuru üzerine yapılan değerlendirmeler neticesinde Merkeze kabul edildiği, çok ağır takıntı ve şiddet eğilimi olan

kişilerin umut evlerine kabul edilmediği belirtilmiştir. Bireylerin Merkeze vefat, aile yanına dönme/nakil durumları ile ayrıldıkları belirtilmiştir.

23. Ziyaret sırasında Merkeze yatağa bağımlı ya da fiziksel engelli birey olmadığı görülmüştür.

III. TESPİT, GÖZLEM VE GÖRÜŞMELER

A. Fiziksel Koşullar

1. Gündüzlü Bakım

24. Merkezin ana binasının kullanım alanı 3.557 metrekare, bahçenin kullanım alanı ise 2.551 metrekaredir. 2020 yılında yapılan yapı denetim ve kontrol teknik denetimi sonucunda binanın statik açıdan risksiz sağlam bina olduğu belgelenmiştir.

25. Merkez ana binasının inşası sırasında otizmli bireylerin ailelerinin, gündüzlü bakım merkezi olarak tasarlanarak inşa edilen ana binada yatılı hizmet verilmesini talep ettiği, bu nedenle binanın işlevinin yatılı hizmet vermeye uygun olacak şekilde değiştirildiği öğrenilmiştir. İşlevi değiştirilerek yatılı hizmet veren Merkeze, odaların ağır otizmli bireylerin neden olduğu hasarlar nedeniyle yıpranması üzerine, muhtemel tehlikeleri azaltmak amacıyla sürekli küçük tadilatlar yapıldığı, binanın rutubet sorunu tespit edilen bölümlerinde ıslah çalışmaları yapıldığı ancak rutubet oluşumunun engellenemediği, 2021 yılında bağışçı desteğiyle ek tadilatlar yapıldığı, ayrıca 3 tane tek kişilik oda yapıldığı belirtilmiştir.

26. Merkez binası, İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından yapılan inceleme sonucunda erişilebilir bulunmamıştır.

27. Merkeze ısıtma, merkezi kalorifer sistemi ile sağlanmaktadır.

28. Merkeze yangın söndürme tüpü, yangın alarmı ve yangın merdiveni bulunmaktadır.

29. Merkezin ana binasında bulunan öfke kontrol odasının tadilat ile yeniden düzenlendiği, odanın kamera ile sürekli izlenebildiği ve ana binada kalan engelli bireylerin nakledilmesi nedeniyle kullanılmadığı İdare tarafından belirtilmiştir.

30. Merkeze elektrik kesintilerine karşı jeneratör bulunduğu ve kesinti yaşandığında devreye girdiği belirtilmiştir.

31. Merkeze 2 adet (16+1 koltuk) servis aracı bulunmaktadır.

2. Umut Evleri

32. Merkeze bağlı umut evi 3 katlı olup küçük bir bahçesi de bulunmaktadır.

33. Evin giriş katının ortak alan olarak kullanıldığı görülmüş olup İdare ile yapılan görüşmede bireylerin günün büyük çoğunluğunu bu katta geçirdikleri öğrenilmiştir. 2. katta hizmet alan engeli bireylerin yatak odaları bulunmaktadır. 3. katta ise çamaşır odası, kamera odası ve birkaç spor aletinin bulunduğu spor odası olduğu görülmüştür.

34. Umut evlerinin olduğu binanın yapı kontrol değerlendirmesinin henüz yapılmadığı belirtilmiştir.

35. Umut evlerinde kalan otizmli bireylerin kaldıkları odalar minimum 2 kişilik olup tek kalan engelli bulunmamaktadır.

36. Umut evlerinde kalanların birçoğunun otizm spektrum bozukluğu tanılarına ek olarak şizofreni, bipolar bozukluk, mental retardasyon gibi ek tanılara da sahip oldukları belirtilmiştir. Bireylerin otizm ve ek tanılarının şiddetine, davranış örüntülerine dikkat edildiği, sahip oldukları stereotip davranışlarına göre oda yerleşimlerinin yapıldığı belirtilmiştir.

37. Bireyler arasındaki uyumsuzluk veya davranış bozuklukları gibi sebeplerle oda/grup değişiklikleri yapılabildiği, grup sorumlusunun gözlemleri ve talepleri sonucunda, Merkez İdaresi ve meslek elemanlarının katıldığı toplantı ile oda veya grup değişikliklerine karar verildiği açıklanmıştır.

38. Odalarda; ranza, yatak ve dolap bulunduğu görülmüştür. Kıyafet ve mevsim koşullarına uygun örtünme eşyasının Merkez tarafından verildiği belirtilmiştir.

39. Çamaşırların her gün yıkandığı, nevresim takımlarının her sabah değiştirildiği ifade edilmiştir.

40. Umut evinin ısınmasının merkezi kalorifer sistemi ile sağlandığı, 24 saat sıcak su erişimi olduğu ifade edilmiştir.

41. Merkezin ve umut evlerinin haşerelere karşı belirli aralıklarla ve ihtiyaç duyuldukça ilaçlandığı belirtilmiş ve buna ilişkin belgeler Heyet tarafından incelenmiştir.

42. Merkez ana binası ve umut evlerinde toplam 120 güvenlik kamerası bulunmaktadır. İdare tarafından kameraların 3 aylık süre ile kayıt saklayabildiği ifade edilmiştir. Kamera kayıtları Ziyaret Heyeti tarafından kontrol edilmiş, kameraların belirtilen süre kadar kayıt saklayabildiği ve bu kayıtların izlenebildiği teyit edilmiştir. Ayrıca kameraların konumlarından ve açılarından kaynaklanan kör nokta tespit edilememiştir.

B. İşkence ve Kötü Muamelenin Önlenmesi, Disiplin ve Şikâyet Mekanizmaları

1. Gündüzlü Bakım

43. Bireylerin aileleri veya vasisinin, Merkeze şikâyetlerini iletebildikleri veya Merkezdten bilgi talebinde bulunabildikleri, konu ile ilgili detaylı bir inceleme yapıldığı, inceleme sonucunda herhangi bir ihmal veya suiistimal tespit edilmediyse, aileye yapılan incelemeler hakkında yazılı bilgi gönderildiği ancak inceleme sonucunda olumsuz bir durum tespit edilirse, durumun Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne ve gerektiğinde adli makamlara bildirildiği belirtilmiştir. Ziyaret tarihinden önceki son 1 yıl içinde hiç şikâyet alınmadığı belirtilmiştir.

44. Merkezin hizmete başladığı tarihten ziyaret tarihine kadar olan süre içerisinde engelli bireylere yönelik kötü muamele iddiaları ile açılmış 6 adli ve idari soruşturma olduğu, 5 soruşturmanın personelin kötü muamelede bulunmadığı kararı ile sonuçlandırıldığı, 1 adli soruşturmanın ise devam ettiği belirtilmiştir.

45. Kötü muamele kapsamında yaşanan olaylarla ilgili olarak, İdarenin engelli bireylere karşı uygunsuz ya da nazik olmayan davranışlar sergileyen personele disiplin prosedürleri uygulamanın yanı sıra hizmet içi eğitime tabi tuttuğu da belirtilmiştir. Ayrıca ilgili personelin sürekli gözetim ve denetim altında tutulduğu, olumsuz bir davranış tespit edilmesi halinde müdahale edildiği ve tutanak altına alındığı belirtilmiştir.

2. Umut Evleri

46. İdare tarafından; umut evlerinde kalan engelli bireylerin çoğunluğunun kendilerini ifade edemedikleri, konuşabilen engelli bireylerin de iletişim esnasında tutarsızlık, bazı kelime ve cümlelerin sıkça tekrar edilmesinden dolayı olumsuz bir durum yaşamaları halinde bu durumu şikâyet edemedikleri, bu sebeple bireylerin karşılaşılabilecekleri tüm olumsuzluklara dair önlem olması amacıyla güvenlik kameralarının sürekli takip edildiği belirtilmiştir.

47. Merkezde kalan otizmli bireylerin sergilediği agresif davranışlar ve kendilerine veya bir başka engelli bireye verdikleri zararlar sebebiyle tutulan toplam vukuat tutanağı sayısının 111 olduğu³ ifade edilmiştir. Vukuat gerçekleştiği anda sağlık müdahalesi veya önleyici tedbirlerin uygulandığı, vukuat sonrasında meslek elemanları tarafından uygun görülmesi halinde ilgili personelin uyarılması, engelli bireyin ailesine bilgi verme gibi ek önlemler alınması gibi işlemler gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

C. Beslenme

1. Gündüzlü Bakım

³ 2023 yılı Ocak-Kasım ayları arasındaki sayıdır.

48. Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı başka merkezlerde görev yapan diyetisyenler tarafından yemek listelerinin hazırlandığı, listeler hazırlanırken otizmli bireylerin beslenme ihtiyaçları ve tercihlerinin fiziksel ve zihinsel sağlık haline destek olacak şekilde göz önünde bulundurulduğu belirtilmiştir.

49. İçme suyu ihtiyacının ayda yaklaşık 30 damacana ve 1000 adet 0,5 litrelik ambalajlı su alımı yapılarak karşılandığı belirtilmiştir. İncelenen belgelerden damacana ve ambalajlı su analizlerinin yaptırıldığı ve suların İnsani Tüketim Amaçlı Sular Yönetmeliğine uygun olduğu görülmüştür.

50. Gündüzlü bakım hizmetinden faydalanan engelli bireylerin yemeklerini binanın yemekhanesinde yedikleri belirtilmiştir.

2. Umut Evleri

51. Merkezde yatılı hizmet alan bireylere 3 ana ve 2 ara öğün verilmektedir. Yemekler hafta içi Merkez yemekhanesinde yemek firması personeli tarafından, hafta sonu umut evlerinde bulunan mutfaklarda bakıcı personel tarafından pişirilmektedir. Hafta sonları merkezden günün menüsünde yer alan yiyecekleri hazırlamak üzere gerekli malzemelerin umut evlerine gönderildiği, burada yapılan yemeklerin grup sorumlusu tarafından kontrol edildiği belirtilmiştir. Her öğünde yemek numunelerinin alınarak 72 saat saklandığı belirtilmiştir.

52. Umut evlerinde kalan engelli bireylerin, oturma odalarındaki özel yemek masalarında yemeklerini yedikleri belirtilmiştir.

D. Sağlık ve Bakım Hizmetleri

1. Gündüzlü Bakım

53. Gündüzlü bakım hizmetinden yararlanan engelli bireylerin müdahale gerektiren acil sağlık durumlarında 112 Acil Çağrı Merkezi ekiplerine haber verildiği belirtilmiştir.

2. Umut Evleri

54. Merkezde kalan bireylerin genel sağlık kontrollerinin devlet hastanesine götürülerek yapıldığı, diş ve göz sağlığı kontrollerinin 2 özel hastane tarafından ücretsiz yapıldığı belirtilmiştir.

55. Otizmli bireylerin genellikle şiddeti kişiye göre değişen ajite durumlar yaşayabildikleri, sağlık personelinin aldıkları eğitimler doğrultusunda bu ajite durumların yoğunluğuna göre sakinleşmelerini

sağlamak için mahallinde müdahaleler yaptıkları belirtilmiştir. Ayrıca İdarece hazırlanan, her bireyin ihtiyacına göre ayrı bireyselleştirilmiş planların bulunduğu Ziyaret Heyeti tarafından görülmüştür.

56. Merkezde kalan engelli birey ajite halde iken uygulanan tüm mesleki müdahale tekniklerine rağmen yatışma sağlanamazsa, mekanik ve kimyasal kısıtlama yöntemlerinden tespit ve tecrit uygulamalarının ve lüzum hali ilaçlarının kullanımının psikiyatri hekiminin raporu doğrultusunda gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Umut evlerinde kalan otizmli bireylerin engellilik düzeylerinden dolayı böyle bir risk bulunmadığı belirtilmiştir.

57. İdare tarafından acil sağlık durumlarında ilk yardım müdahalesinin umut evlerinde görevli personel tarafından yapıldığı, ardından 112 Acil Çağrı Merkezi ekiplerine haber verildiği, ajite ve stres durumlarında gerekirse doktor tarafından reçete edilen lüzum hali ilaçlarının kullandırıldığı, ani gelişen sağlık durumu ile ilgili ailenin bilgilendirildiği belirtilmiştir.

58. Engelli bireylerin saç kesimi, tırnak bakımı, banyo yapma gibi öz bakım ihtiyaçlarının bakıcı personel tarafından karşılandığı öğrenilmiştir. Rutin öz bakım ihtiyaçlarının karşılanması için bireylerin ihtiyaçlarına göre detaylı plan hazırlandığı belirtilmiştir.

E. Eğitim, Faaliyetler ve Günlük Yaşam

1. Gündüzlü Bakım

59. Merkezde gündüzlü bakım hizmeti alan otizm spektrum bozukluğu olan bireylerin kişisel bakımlarının yapıldığı, rehabilitasyon hizmeti sunulduğu, akademik olmayan eğitsel, sosyal, kültürel, sportif, el sanatları vb. faaliyetler yapıldığı, ihtiyaç durumunda tıbbi destek sağlandığı, ailenin ya da bakıcı kimsenin kendisine zaman ayırmasına destek olduğu ve ailelere eğitim ve danışmanlık hizmeti sunulduğu belirtilmiştir.

60. Halk Eğitim Merkezi tarafından görevlendirilen eğitimciler tarafından Merkez ana binasında hafta içi her gün el sanatları ve beden eğitimi kursları verildiği, gönüllü ebru sanatı eğitimcisi tarafından haftada bir gün eğitim verildiği, ayrıca 18 yaşından küçük otizmli bireylere yönelik “birey merkezli çalışma” ve ailelerine aile danışmanlığı hizmeti sunulduğu ifade edilmiştir.

2. Umut Evleri

61. Merkezde engelli bireyler için oluşturulmuş "Günlük Yaşam Rotası" programı incelenmiş ve Umut evlerinde kalan bireylerin eğitim, aktivite, yemek, dinlenme ve uyku saatlerinin bu programa göre belirlendiği görülmüştür. İdare tarafından, programın engellilerin metabolizma ve aktivite düzenlerine göre hazırlandığı belirtilmiştir.

62. Umut evlerindeki yaşam odalarında televizyonların olduğu, engellilerin ulaşamayacağı yüksekliklere monte edildiği görülmüştür. İdare; radyo, gazete, dergi gibi malzemelerin kullanımının toplu yaşam alanlarında bireylerin kendilerine ve birbirlerine zarar verme riski nedeniyle güvenlik önlemi olarak sınırlı olduğunu açıklamıştır.

63. Merkezde, otizmli bireylerin sosyal yaşama katılımını teşvik etmek için piknik, hayvanat bahçesi-akvaryum gezisi, müze ziyareti, doğa yürüyüşü, toplu taşıma kullanma, yüzme, doğum günü kutlamaları gibi etkinlikler düzenlendiği ifade edilmiştir.

64. Umut evinde kalan çocukların özellikle yaz mevsiminde haftanın büyük çoğunluğunu Merkezde geçirdikleri belirtilmiştir. Kış mevsiminde ise haftada 1-2 defa Merkez ana binasına gelerek gündüzlü bakım hizmetlerinden faydalandıkları belirtilmiştir.

65. Umut evlerinde görev yapan beden eğitimi öğretmeni eşliğinde engellilere spor aletlerinin kullanıldığı ve hava şartlarına göre bahçede de aktiviteler yaptırıldığı belirtilmiştir.

66. Merkezde kalan tüm otizmli bireylere, 31/1/2015 tarihli ve 29253 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan Sosyal Hizmet Kuruluşlarında Bakımı Sağlanan Engelli ve Yaşlı Bireylere Harçlık Ödenmesine İlişkin Yönetmelik’in 6’ncı maddesi uyarınca⁴ harçlık verildiği belirtilmiştir. Harcama tasarrufuna sahip olmadıklarından dolayı engellilerin harçlıklarının Merkez adına açılmış ve sadece müdür ve ilgili grup sorumlusunun erişimi olan bir banka hesabına aktarıldığı, grup sorumlusunun harçlıkları ilgilinin şahsi ihtiyaçları ve gezileri gibi harcamalarda kullandığı ifade edilmiştir.

F. Dış Dünyayla İletişim, Ziyaret ve Ailelerle Etkileşim

1. Gündüzlü Bakım

67. Merkez meslek elemanlarının, hizmet alan otizmli bireyler dışında engelli bireylerin ailelerinden gelen Aile Danışmanlığı taleplerini de karşıladıkları, bu sayede birçok aileye ulaşıldığı ifade edilmiştir.

2. Umut Evleri

68. İdare tarafından; Genel Müdürlük talimatı ve mevzuata uygun olarak Merkezde uygulanan programı aksatmayacak şekilde, aileler ve diğer kişilerin Merkezi ziyaret edebildiği belirtilmiştir. Ayrıca Merkez İdaresinin onayı ile otizmli bireylerin ailelerinin ya da vasilerinin yanına izinli gidebildikleri ifade edilmiştir.

⁴ Ziyaret tarihinde verilen harçlık miktarı 760,62 TL’dir.

69. Umut evlerinde bulunan sabit hat ile dışarıdan gelen aramaların cevaplanabildiği, kısıtlı düzeyde kendini ifade edebilen bireylerin ailesi tarafından arandığında telefon görüşmesi yaptıkları, diğer ailelerin aynı hat üzerinden, görevlilerden çocukları ile ilgili bilgi alabildikleri açıklanmıştır. Merkezde görüntülü görüşme imkânı olmadığı belirtilmiştir.

IV. DEĞERLENDİRME VE TAVSİYELER

A. Değerlendirme

70. Merkez İdaresi ve çalışanlarının kolaylaştırıcı tutumu ziyaret boyunca devam etmiştir. Ayrıca Merkezin temizliğinin iyi olduğu, personelin görevini özverili bir şekilde yerine getirdiği ve işbirliğine açık olduğu görülmüş, bu bağlamda İdarenin ve personelin tutumları Ziyaret Heyeti tarafından memnuniyetle karşılanmıştır.

B. Önceki Ziyarete Verilen Tavsiyelerin Takibi Bağlamında Tespit ve Gözlemler

71. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu tarafından, 26/11/2020 tarihinde, İstanbul Otizm Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürlüğüne habersiz bir ziyaret düzenlenmiştir.⁵ Ziyarete ilişkin gözlem ve tavsiyeler 2021/29 sayılı rapor ile kamuoyuna duyurulmuştur.⁶ Merkeze daha önce verilen tavsiyelerin yerine getirilmesine ilişkin tespitler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

TAVSİYELER	TAVSİYE VERİLEN KURUM VE YERİNE GETİRİLME	AÇIKLAMA
Merkez, 3 Eylül 2010 tarihli ve 27691 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlükte bulunan Sosyal Hizmetler ve	<i>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına</i>	İlgili Yönetmeliklerde “özürlü” kelimesi yerine “engelli” kelimesinin

⁵ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun 2021/571 sayılı ve 24/11/2020 tarihli Başkanlık Oluru üzerine düzenlenen ziyaret

⁶ Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu 2021/29 No.lu, İstanbul Otizm Bakım, Rehabilitasyon ve Aile Danışma Merkezi Müdürlüğü Ziyareti Raporu

<p>Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik kapsamında işlemlerini yürütmektedir. Bilindiği üzere 3 Mayıs 2013 tarihli ve 28636 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve “Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” da özürlü ibareleri engelli olarak değiştirilmiştir. Bununla beraber otizm engelli bireylerin diğer engelli bireylerden daha farklı ihtiyaçlarının olduğu bilgisi birlikte değerlendirildiğine bahse konu Yönetmeliğin (30.07.2006 tarihli ve 26244 sayılı resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe konulan Bakıma Muhtaç Özürlülere Yönelik Resmi Kurum ve Kuruluşlar bakım Merkezleri Yönetmeliği dâhil) güncellenmesi ve otizm engelli bireyler hakkında özel düzenlemeler yapıp yapılamayacağının çalışma kapsamında değerlendirilmesi,</p>	<p style="text-align: center;"><i>Yerine Getirilmedi</i></p>	<p>kullanımı üzerine bir değişiklik yapılmamıştır.</p> <p>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı”nın 4 Nolu hedefinde 2023 – 2025 yılları arasında ihtisaslaşmış otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinin usul ve esaslarına dair yönetmeliklerin yayımlanacağı yer almaktadır. Bu bağlamda yapılacak değişiklikler takip edilmektedir.</p>
<p>CPT⁷ tarafından sosyal bakım kuruluşları ile ilgili olarak; işlerinin zorlu doğası göz önünde bulundurulduğunda,</p>	<p style="text-align: center;"><i>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına</i></p>	<p>Merkez bünyesinde ve çevrimiçi olarak Aile ve Sosyal Hizmetler</p>

⁷ CPT, CPT/İnf (2020) 41 Numaralı Bilgi Notu Para. 17

<p>sosyal bakım kurumlarındaki koşuŖta alıŖan personelin, görevlerini üstlenmeden önce sakinlere nasıl insani ve güvenli bir Ŗekilde bakacakları konusunda dikkatlice seçilmesi ve uygun eğitim verilmesinin esas olduğu, görev süresince de eğitimlerin devam etmesi gerektiği, tüm sakinler için yeterli bakım ve güvenli bir ortam sağlanması amacıyla gece vardiyalarında yeterli sayıda koŖuŖta alıŖan personelin bulunmasına özel dikkat gösterilmesi gerektiği, tkenmiŖlikten kaçınmak ve yüksek bakım standartlarını sürdürmek için personele gerekli destek ve danıŖmanlıėın sağlanması önemli olduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda merkez personelinin otizm spektrum bozukluğuna yönelik rehabilitasyon ve müdahale eğitimlerinin yanı sıra ihtiyaç duyulup belirlenecek diğer eğitim konularını da içerir Ŗekilde sürekli eğitime tabi tutulması, olası karantina döneminde ve gece vardiyasında alıŖan personel sayısının yeterli düzeyde planlanması ve mesleki tkenmiŖliėin önlenmesi için personele gerekli destek ve danıŖmanlıėın sağlanması,</p>	<p><i>Yerine Getirildi</i></p>	<p>Bakanlığının verdiği eğitimsel katılımların sağlandığı belirtilmiŖtir. Gece vardiyasında alıŖan personelin sayı düzenlenmesine dair ihtiyaın, kalan engelli bireylerin baŖka Merkeze nakil edilmesi nedeni ile giderilmiŖ olduğu grlmŖtir.</p> <p>Merkezde yatılı hizmet almakta olan engellilerin baŖka kuruluŖlara nakledilmesinden dolayı, gece vardiyasında alıŖan personel sayısının artırılmasına ihtiyaç kalmamıŖtır.</p>
<p>Merkezde görev alacak personelin cinsiyetinin, alana hizmet edecek bilgi birikiminin olması gerekliliğinin yanı sıra</p>	<p><i>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına</i></p>	<p>Merkezde yatılı hizmet alan otizm spektrum bozukluğu olan engelli</p>

merkez sakinlerinin genellikle erkek olmaları nedeniyle, 18 yaş üstü otizm engelli bireylerin güçlü fiziki yapıları nedeniyle kontrollerinin zor olduğundan erkek personel sayısının artırılması gerekliliği,	<i>Tavsiyeye ihtiyaç kalmadı</i>	bireylerin başka bir merkeze nakil edilmeleri nedeni ile bu tavsiyeye ihtiyaç kalmadığı değerlendirilmektedir.
Merkezin erişilebilirlik standartlarına uygun olmaması ve engelli bireylerin ihtiyaçları gözetilerek daha geniş alanda, fiziki kısıtlama olmaksızın rehabilitasyon çalışmalarının gerçekleştirilmesi için nakil ya da hizmete uygun bina tesisi gibi çözümlerin değerlendirilebileceği,	<i>Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına</i>	Merkezde yatılı hizmet alan otizmli bireylerin başka bir merkeze nakledilmeleri sonrasında Merkez ana binasında Gündüzlü Bakım hizmeti verilmeye başlanmıştır. Tavsiyemizin engellilerin nakledilmeleri kısmı yerine getirilmiş olup, incelenen belgelere göre Merkez ana binası erişilebilir değildir.
	<i>Kısmen Yerine Getirildi</i>	

C. Tavsiyeler

1. Merkez İdaresine Yönelik Tavsiyeler

72. Umut evlerinin dayanıklılığa ilişkin olarak yapı denetim ve deprem koşullarına uygun olup olmadığına dair teknik denetim işlemlerinin gerçekleştirilerek sonuçlara göre gerekli çalışmaların yapılması,

73. Merkez ana binasının erişilebilir olması için gerekli düzenlemelerin yapılması,

74. Merkezde kalan otizm spektrum bozukluğu olan engelli bireylerin, aile iletişimlerinin güçlendirilmesi ve rehabilitasyon süreçlerine katkıda bulunulması amacıyla görüntülü görüşme alternatifinin değerlendirilmesi,

hususları tavsiye edilmektedir.

2. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına Yönelik Tavsiye

75. Merkez faaliyetlerini, 3/9/2010 tarihli ve 27691 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Özürlülerin Bakımı, Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik kapsamında yürütmektedir. Bilindiği üzere otizmlili bireylerin diğer engelli bireylerden daha farklı ihtiyaçlarının olduğu hususu da dikkate alınmak suretiyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 2023-2030 yıllarını kapsamak üzere yürürlüğe konulan “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik II. Ulusal Eylem Planı”nın 4 Nolu Hedefi; “OSB olan bireyler ve ailelerine yönelik bağımsız yaşamı destekleyici çeşitlendirilmiş hızlı, etkin yeni nesil bakım hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması” başlığını taşımaktadır. Anılan Hedef kapsamında hayata geçirilmesi öngörülen 4.4. nolu Eylem Alanı “Resmi bakım kuruluşlarının kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi.” şeklinde belirlenmiş olup bu Eylem Alanı için aşağıda yer alan iki Faaliyet tanımlanmıştır:

“4.4.1. İhtisaslaşmış otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinin çalışma usul ve esaslarına yönelik yönetmelik yayımlanacaktır.

4.4.2. OSB olan bireylere de hizmet verecek ihtisaslaşmış otizm gündüz bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezleri açılması için büyükşehir belediyeleri ile iş birliği protokolü yapılacak ve gündüz otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezi açılması desteklenecektir. 2023 yılı itibariyle başlayan Eylem Planında ihtisaslaşmış otizm bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinin çalışma usul ve esaslarına yönelik yönetmeliğin yayımlanması faaliyeti için öngörülen süre 2 yıl olup, bu bağlamda, gerek halihazırda engelli bakım merkezlerine ilişkin olarak yürürlükte olan yönetmeliklerin ve gerek anılan faaliyet kapsamında yürürlüğe konulması öngörülen yönetmeliğe ilişkin çalışmaların tekemmül ettirilmesi yerinde olacaktır. Diğer taraftan, 6462 sayılı “Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Yer Alan Engelli Bireylere Yönelik İbarelerin Değiştirilmesi Amacıyla Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”la ilgili mevzuatta yer alan sakat, özürlü ve çürük ibareleri engelli ibaresi ile değiştirilmiş olup, revizyon çalışmaları esnasında bu değişikliklerin de ilgili mevzuata işlenmesi tavsiye edilmektedir.

76. Erişilebilirliğe ilişkin mevzuatı düzenleyen Bakanlıklardan biri olan, hizmet verdiği kitle erişilebilirlikle ilgili problemlerin asli muhatabı olan ve aynı zamanda erişilebilirliğe ilişkin denetimleri koordine etme görevi bulunan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın, kendi bünyesinde engellilere ve yaşlılara yönelik hizmet vermekte olan kuruluşlarının erişilebilirlik bağlamındaki problemlerinin giderilmesi için Türkiye genelinde çalışmalarını yoğunlaştırması hususları tavsiye edilmektedir.